

KODÁLY ZOLTÁN 125 éve született – 4. rész

Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciójának sorsa a XXI. századi magyar általános oktatásban és lehetséges szerepe a közönség-utánpótlásban

„Az iskolákban majd akkor lesz jó zenetanítás, ha előbb jó tanárokat nevelünk... kevés az olyan tanár, aki a hallást és az általános zenei műveltséget fejlesztené... jó irodalom is szükséges, amely a gyermekeknek és a hallásgyakorlásban kezdőknek hozzáférhető.”

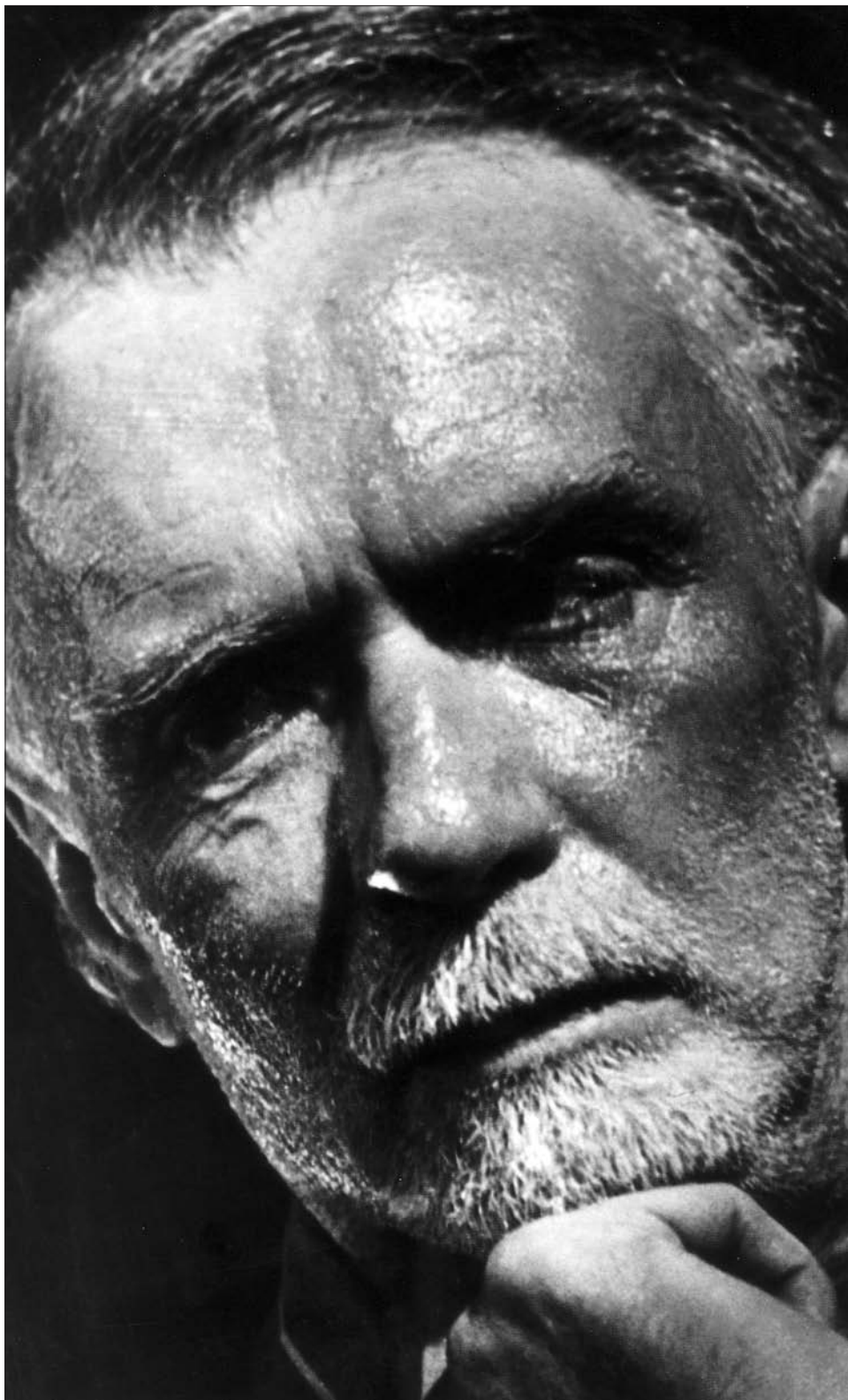
(Kodály Zoltán)

Sorozatunk negyedik részében ismét tovább kutatjuk – neves szakemberek megszólaltatásával –, mi az oka annak, hogy Magyarországon (Liszt, Bartók Kodály és Dohnányi hazájában!) az általános oktatásban – országszerte csak néhány kivételtől eltekintve – visszaszorult az énektanítás, a gyerekek az iskolákban jellemzően nem találkoznak meghatározó módon sem a népzenevel, sem a klasszikus zenekultúrával, miközben úgy tűnik, hogy a világ számos pontján nagyobb karriert futott be Kodály koncepciója, illetőleg a „zenei népoktatás”.

Keressük arra is a választ, mi az oka annak, hogy hazánkban a hivatásos zenészek és a legnagyobb közönséget mozgósító előadóművészeti csoport, a „szimfonikus zenekarok” jelentős része nem ismerte még fel, hogy a fogyatkozó műértő közönség számára érthető klasszikus színpadi megjelenés, a konvencionális interpretálás nem elegendő az oktatási hiányosságok pótlására abban a korszakban, amelyben a magasabb kultúra megértésének és művelésének képessége éppúgy visszaszorulóban van, mint az erdők és a természetes környezetünk.

Miben látják szakembereink a megoldást? Mit kell tennie az oktatásügynek, mit a kulturális tárcának és mit tehetnek maguk a szimfonikus zenekarok a saját és a jövő közönségének kinevelésében?

(Szerk.)

„A kodályi örökséget már régen Hungaricumnak kellene nevezni...”

Szebellédi Valéria, a többszörös nagydíjas Magnificat Gyermekkar vezetője, az Erkel Ferenc Általános Iskola Zenei Tagozatának énektanára

– A hazai Éneklő Ifjúság kórusmozgalomban többször elnyertük az „Év kórusa” kitüntető címet és ez bátorított fel arra, hogy nemzetközi versenyen is megmértezzük magunkat. 1994-ben Arezzo-ban volt az első versenyünk, azóta majdnem minden évben indultunk nemzetközi versenyen és nyertünk. A legjelentősebbek: három nagydíj (1997, 2000, 2007), a kórusok Európa Nagydíja (2001), Kórusolimpia kétszeres bajnoki cím (2004). Ahogy elvégeztem a Zeneakadémia karvezetés szakát, rögtön Botka Valéria és Csányi László mellé kerültem korrepetítorként a Rádió Gyermekkarhoz. Egy évre rá Vali néni megkért, hogy segítsen őt az operai munkában is – akkor ő volt az Opera Gyermekkarjának vezetője – s kilenc évig dolgoztunk együtt, amíg nyugdíjba nem mentek. A mellettük folytatott zenei tevékenység igen sokrétű volt, az itt szerzett tapasztalat nagyban segített a további munkámban. 1981 óta tanítok a Bp. VI. ker. Erkel Ferenc Általános Iskola zenei tagozatán és vezetem azt a gyermekkart, amely 1990 óta viseli a Magnificat nevet.

– *A Magnificat név azt sugallja, hogy elsősorban egyházi műveket ad elő a kórus.*

– Nem kifejezetten. A régi zenétől egészen a mai zenéig mindent énekelünk. Ez személyes kötődésem, hogy a Magnificat nevet választottam. Abban az időben divatos volt valamilyen latin nyelvű témából vett címszót a kórus nevének adni: így lett Jubilate ifj. Sapszon Ferenc kórusa, Szabó Dénesé Cantemus, de sorolhatnám még: Gaudate, Pro Musica, Cantate stb. Kifejezetten mint bibliai szöveg és téma vonzott a Magnificat elnevezés.

– *Mennyire lehet megközelíteni a mai gyerekeket a Kodály módszerrel? Mi változott tanári pályafutásod három évtizede alatt ahhoz az időhöz képest, amikor ez a módszer a virágkorát élte és azt hittük, hogy ez mindig is így marad?*

– Én hiszem, hogy a Kodály módszer időtálló. A lényeg mindig ugyanaz ma-

rad, nem változik: a zenei nevelés nagyon fontos az ember személyiségének kialakulásában. Az iskolai oktatásnak kötelessége az értékes és szép megmutatása, ebben a zenei nevelés elöl jár, elsősorban az értelemre és az érzelmekre hat. Az életben minden változik, így a gyerekek is, ez természetes dolog. Régebben jobban rá tudtak hangolódni a komoly zenére, kevesebb káros környezeti hatás érte őket, de azért a gyerekeket most is meg lehet fogni a széppel és a jóval. Amíg az osztályteremben vannak, az a tanár felelőssége, hogy hogyan tudja átadni az ismereteket és hogyan tud hatni a gyerekekre. A másik fontos tényező: a szülők irányultsága. Ha fontosnak tartják, mert hisznek a zenei nevelés jótékony hatásában, akkor biztosan találnak megoldást, hogy zenei nevelést kapjon a gyermek. Sajnos a gyereklétszám csökken, és a kerületünkben is egyre kevesebben jelentkeznek zenei képzésre, sokkal inkább érdeklődnek pl. az informatika vagy a nyelvek iránt.

– *Most jöttél vissza egy karnagy konferenciáról Angliából, ahol magad is előadást tartottál. Hogy fogadták az angol kollegák a Kodály módszert?*

– Az ABCD zenei szervezettől kaptam meghívást a kórusommal együtt. Döbbenetes volt számomra, hogy több mint négyszáz karnagy volt ott!

A különböző workshopokat neves külföldi karnagyok vezették, a résztvevők mind angol karvezetők voltak. A nyár utolsó hétvégéjét, nem is kevés részvételi díjért erre áldozták! Ha Magyarországon a szünet utolsó hétvégéjén rendeznének hasonló konferenciát, nem tudom hány karnagyot lehetne összehívni? Nagyon igényes műhelymunka zajlott, változatos, színvonalas koncertekkel: mini koncert, esti templomi koncert, gálahangverseny váltotta egymást. Chesterben, az egyetemi Campusban volt az egész rendezvény, tehát maga a helyszín is biztosította, hogy ennyi résztvevő kiválóan tudjon dolgozni, jól érezze magát. Minket, mint meghívott együttest különböző szinten foglalkoztattak. Rögtön a konferencia hivatalos megnyitóján egy tízperces minikoncertet adtunk. Úgy gondoltam, hogy a bemutatkozásunk kizárólag csak magyar művekből álljon, ezért a népdal után Bartók, Kodály, Bárdos és Kocsár Miklós műveit adtuk elő. Nagyon jó indítás volt ez, bár egy rossz akusztikájú egyetemi előadóban énekelünk. Engem is felkértek, hogy szabadon választott témából tartsak előadást. Természetes, hogy a kodályi örökségből választottam: a relatív szolmizáció és kézjel alkalmazását a kórusmunkában. A bemutatott gyakorlatok egyértelmű elismerést váltottak ki, menet közben felmorajlott és tapsolt a közönség.

Ahol csak járok, szeretnék a Kodály koncepció követe lenni, ez már régóta kialakult nálam. Kecskeméti születésű lévén a Kodály iskolába jártam a gimnáziumi négy évben. Ott olyan személyiségekkel találkoztam, akik számomra sokat jelentettek: Nemesszeghyné Szentkirályi Márta igazgatónő, Kardos Pál karnagy, Párdányi Judit és Kelemen Józsefné tanárain, akik elindították a pályámon. Az a kodályi elképzelés, miszerint minden nap kapjon zenei táplálékot a gyermek, a kecskeméti iskolában indult be 1950-ben.

Kodály rendszeresen látogatta az iskolát, és az ottani gyerekeknek írta az Ötfokú zenét és a Háromszázharminchárom olvasógyakorlatot. Az „elkötelezettség” sora tovább folytatódik azzal, hogy a szakdolgozatomat Kecskemét és Kodály kapcsolatából írtam, a diplomakoncerten pedig Kodály: Molnár Anna c. kórusművét vezényeltem. Japánban többször tanítottam az ottani Kodály Társaság felkérésére, Kodály kórusműveket dirigáltam különböző kórusoknak.

– *Érzed-e Te is azt, hogy jobban megbecsülik a Kodály módszert külföldön, mint saját hazánkban?*

– Sajnos, ez igaz. Ennek a szisztémának jótékony hatását, eredményességét külföldön már régóta tudják. A világ számos

országában működik olyan zenei intézmény, ahol ezt a módszert alkalmazzák: Amerika, Ausztrália, Lengyelország, Görögország, Finnország, Kína, Dél-Korea és még sorolhatnám. Neves kollegák járnak rendszeresen külföldre tanítani, kurzusokat tartani. A külföldiek csapatostul jönnek hozzánk órákat látogatni, kóruspróbákat figyelni. Idehaza pedig minden vissza van szorítva, harcolni kell az iskoláért, az óraszámokért. A kodályi örökséget már régen Hungaricumnak kellene nevezni és védetté tenni!

– *Beszélgetésünk kiindulópontja az a félelem, hogy megfelelő zenei nevelés híján kiüresednek a koncerttermek, a jövő nemzedéke nem fog hangversenyre járni. Mit lehetne tenni?*

– Ez a helyzet nem fordulhat elő! A zenei nevelés fontosságát el kell ismerni és a köztudatban hangsúlyozottabbá tenni! Jól felkészült tanárok kelljenek, akik élménytadó órákat tartanak. Nagyon fontos az érzelmekre ható, szép zenei pillanat megélése az életünkben, ezeknek teremtsünk teret az énekléssel, hangszerjátékkal, zenehallgatással! Ha a zenekarok is kedvező feltételeket (reklámáron) tudnának biztosítani koncertjeiken, az biztos előrelépés lenne. Amennyiben a gyerekek a tanárukkal közösen élnek át szép koncertélményeket, akkor lesz a dolog hiteles. Akit megérint egyszer az értékes, gyönyörű zene gyermekkorban, az később felnőttkorban is igényelni fogja azt. Én hiszek ebben.

Szőke Cecília

Pálinkás József

– *Őn nem régiben egyik napilapunknak úgy nyilatkozott, hogy megengedhetetlen, hogy a Kodály módszer hazájában tanítják-alkalmazzák a legkevésbé a mester metódusát. Amikor 2001–2002 között Ön volt az oktatási miniszter, mennyire tudott foglalkozni a zeneoktatás helyzetével, mennyire volt ez az Ön számára fontos terület?*

– Ez egy fontos terület, de az én miniszterségem alatt sem volt az Oktatási Minisztériumban a fókuszban a zeneoktatás. Sajnos az oktatásügyben akkor is és ma is pénzügyi kérdések állnak a középpontban, viszonylag ritkán tartalmi kérdések. Nem mintha a zeneoktatásban nem lenne pénzügyi kérdés is. Én akkor is azt az álláspontot képviseltem és ma is azt képviselem, hogy nagyon fontos a zeneiskolák fenntartása, támogatása, és sajnálatos, hogy kevés van belőlük. De az igazán fontos a zenei írás-olvasás, a zeneértés tanítása lenne a nem zenére szakosodott iskolákban. A diáknak meg kell tanulnia, hogy a zene érzelmeknek, gondolatoknak kifejezőeszköze éppen úgy, mint a nyelv. Ezek az érzelmek, gondolatok hozzátartoznak a szellemi jólétünkhöz. S ha ezt az iskola megérti és teljesíti, akkor olyan élményt kapnak az iskolában a gyerekek, hogy igényük is lesz a zenei élmény iránt. A dolognak itt van a nyitja. Az, hogy néhány adattal többet tudjanak meg, és el

tudják helyezni időben, hogy mikor élt Beethoven, jó dolog, de nem ez a lényeg, hanem, hogy értsék azt, hogy a zenében hogyan fejezünk ki gondolatokat, érzelmeket – én ezt tartom az ének-zene oktatás legfontosabb feladatának. Fontos, hogy az ének-zene tanár képes legyen arra, hogy kiránduláson, osztályfőnöki órán kezébe vegyen egy gitárt, hogy eljártsszon valamit, együtt énekeljenek el egy népdalt, vagy valami fiatalok által kedvelt mai számot. Ez alkalmat adhat arra is, hogy összehasonlítsák, hogy a két mű milyen mértékben képes arra,

hogy érzelmet, gondolatot jelenítsen meg. Szerintem valahogy ilyen módon lehet a zenei nevelést integránsabb részévé tenni az oktatásnak, a művelt emberré nevelésnek.

– *Őn természettudós. Mennyire van jelen az életében a zene, mennyire volt szerencséje gyermekkorában, fiatalkorában zeneoktatásban részesülni? Van ilyen élménye?*

– Ha kevés is, de van. Én egy kis falu osztatlan általános iskolájába jártam, ahol egytől – négyig és ötödik osztálytól nyolcadikig egy osztályteremben tanultunk. Ennek ellenére volt énekóra, együtt az egész alsó tagozatnak. Én nem voltam ebben tehetséges – mondjuk úgy, hogy az énekóra nekem nagy sikerélményt nem jelentett, de ennek ellenére élveztem. Érdekes volt, hogy együtt énekelünk, hogy a tanítónk tangóharmonikán játszik. Egy dolgot még hadd tegyek hozzá, ami kiesik ma a gyerekek életéből. Katolikus vagyok, gyerekkoromban minden vasárnap templomba mentem, ahol nagyon természetes dolog volt, hogy a misén gyerek, felnőtt együtt énekel. Gimnáziumban sem játszott nagy szerepet az életemben a zenélés, ugyanakkor örömmel mentem hangversenyre. Kecskeméten jártam a Piarista Gimnáziumba. Sokszor elmentünk koncertre, volt az iskolának kórusa, s bár én nem voltam elég tehetséges ahhoz,

hogy a kórusban énekeljek, szívesen elmentem a hangversenyeikre. Az egész egy közösségformáló feladatot is betöltött, ezt érezni lehetett. Szombatonként gyakran mentünk kirándulni. Lakitelken volt egy csónakháza az iskolának, a tanárok közül többen voltak, akikkel esténként a tábornútnél énekelünk, többnyire népdalokat. Amikor én gimnáziumba jártam, akkor volt a Beatles és Rolling Stones nagy korszaka, és a mi tanáraink arra is képesek voltak, hogy egy Beatles vagy Rolling Stones számot a tábornútnél velünk énekeljenek, sőt gitáron le is kísérik. Hogy a zene része a kultúránknak, az érzelmeink, gondolataink kifejezésének, annak, hogy közösen csináljunk valamit – ezt adta át az iskola az én számomra, és ezek az élmények roppant fontosak.

– *Olyan jó lenne, hogyha majd tíz-húsz év múlva beszélünk egy mostani diákkal, ő is ugyanilyen élményeket tudna felsorolni. Ön szerint van erre remény?*

– Én azt gondolom, hogy erre lehetőséget kell biztosítani. Az iskolát sokkal kevésbé formálissá kell tenni, mint ahogy most van. Gondolja el, az iskola papírokat gyárt, minőségbiztosítási ügynököket küldenek a nyakukra, hogy megcsinálták-e ezt, kipipálták-e azt. Az egésznek a lényege,

az íze vész el. A matematika órából már régen kiölték az örömet, a diák is úgy van vele, hogy a matematika órán túl kell esni. Kár, mert élményt jelent. Én fizikus vagyok, talán elfogult, de nem véletlenül választottam ezt a szakmát, mert nálunk élmény volt a fizikaóra. Annyi érdekes kísérletet mutattak be, s olyan sokféle szempontból megvilágították, hogy miért érdekes vagy különös az, ami körülöttünk történik! A Zenekar c. lap olvasóinak is ajánlom, hogy lapozzanak bele Simonyi Károly: A fizika kultúrtörténete c. könyvébe, ahol fantasztikus egységben láthatja az ember, hogy hogyan része a zene, az irodalom, a szobrászat, és nem mellesleg a fizika a kultúránknak. Azt is érdekes összehasonlítani, hogy az emberiség története során, amikor a zenében nagy alkotások születtek, akkor mi történt a tudományos és a műszaki életben. Az iskolának ezt kell megjelenítenie, hogy a kultúra egységes. Nem tantárgyakra bontott tananyagunk a fejbe öntéséről van szó, bár célszerűbb így tanítani, hiszen csak kevés ember lenne képes a történelmet, fizikát, irodalmat egyaránt tanítani. Simonyi Károly ilyen széles látókörű ember volt.

– *Ő Charles Simonyi, az első amerikai magyar úrhajós édesapja.*

– Látja, hogy Charles Simonyi feljutott a világűrbe, arról sokkal többen tudnak, mint az édesapja munkásságáról, aki a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt és a világ villamosmérnökeinek jó része az ő könyvéből tanult. A fizika kultúrtörténete c. könyve pedig az egyik legjobb kultúrtörténeti munka, amelyet valaha írtak. Charles Simonyi egyébként nagy zenerajongó, és talán az ő sikertörténete is mutatja, hogy a zene is hozzájárul ahhoz, hogy az ember képes legyen nagy dolgok véghezvitelére. Érdemes felfigyelni egyrészt arra a fegyelmezettségre, ami egy zeneműben megvan, másrészt az improvizáció lehetőségére. Mély meggyőződésem, hogy a fegyelmezetség és a kreativitás kettőssége alapvető eleme a természettudományos gondolkodásnak is. Hiszen ott is haladunk egy következetesnek tűnő gondolatmenettel előre, és egyszer csak – egy különös improvizációval, ami összhangzattanilag talán nem illene oda – valami fantasztikusan nagy és új dolog jön létre (a relativitáselmélet, vagy a kvantummechanika). A zene kreatívva tesz, mert sokféleképpen lehet megalkotni vagy előadni valamit, ugyanakkor vannak szigorú szabályai. Ez óriási lehetőséget rejt a nevelésben.

Szöke Cecília

Zenekari menedzselés amerikai módra

A zenekarok és a klasszikus zene jövőjéről Petersen beszélget Zarin Mehta-val, a New York-i Filharmonikusok elnök-ügyvezető igazgatójával, aki az USA egyik legsikeresebb zenekari menedzsere.

– *Mehta úr, ön a New York-i Filharmonikusokkal és Lorin Maazellel együtt egy nyolc városos és hat országos kereszttul vezető Európa-turné előtt áll. Ez a tizenkilencedik fellépésük Németországban. Szívesen jönnek Európába?*

– Kapcsolatunk Németországgal nagyon különleges: alapítónkat, egy amerikai, németországi útja alatt Louis Spohr és Felix Mendelssohn Bartholdy tevékenysége inspirálta egy zenekar életre hívására. Azóta a New York-i Filharmonikusok, azt hiszem, az USA legreprezentánsabb kulturális követévé vált, amelyik az egész világot bejárta már. Legutóbbi Európa turnénkon, 2005/06-ban ünnepeltük a zenekar első Európa-turnéjának 75. évfordulóját, amely 1930-ban Toscanini vezetése alatt jött létre. Szívesen emlékezünk egy rendkívül megrendítő és jelentős csúcspont: kon-

certünkre az újjáépített drezdai Frauenkirche-ben.

– *Európában és Németországban sok első osztályú zenekar van. Elképzelhetőnek tartja ön, hogy a jövőben is lesz érdeklődés amerikai zenekarok iránt az európai piacon?*

– Nem beszélhetek más amerikai zenekarok nevében, de tudom, hogy például egy európai rádió-sorozatnál erős érdeklődés nyilvánul meg a részvételünk iránt. Éppen most írtunk alá egy szerződést a BBC 3 rádióadóval. 2007 márciusától évente tíz koncertet közvetítenek velünk a rádióállomások egész Európában, közös produkcióként a BBC 3-mal. Ezáltal három-hét millió hallgatót érhetünk el. Megtisztelve érezzük magunkat, hogy a BBC a New York-i Filharmonikusokat kérte fel

erre a projektre és így egy ilyen sorozatban az első amerikai zenekarként egész Európában hallgatók leszünk.

– *Az ön megítélése szerint milyen fejlődés várható a zenekarok világpiacán? Egyre több zenekar létesül majd? Tartható lesz a művészi színvonal?*

– Több zenekar és koncertterem van mint valaha, ez a jó hír. Mindazonáltal, nálunk – és még Európában is, ahol a művészetek nagyobb állami támogatást kapnak – sok zenekar harcol a megélhetéséért és a publikumért. Azonban azt is megállapítottam, hogy a muzsikások és hangversenyek színvonala rendkívül magasra vált, mivel a konzervatóriumok és zeneművészeti főiskolák az egész világon folyamatosan bocsátják ki a legjobb zenészeket.